

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ صَمَدٌ ۝ لَمْ يَلِدْ
وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

فرقان

جلد دوم

تقریرات دروس تفسیر سورہ مبارکہ اخلاص مبتنی بر فقہ الاعراف
استاد محقق حاج سید ابراہیم موسوی

مُقرَّر:
علیرضا شکرگزار

دَارُ الرِّسَالَةِ الْعَبَادِيَّةِ

فرغ

مَقَرَّ

• 9195A3V89A

● مرکز یخش

ایران بتم خیابان ام اسازدر
واحد ۳۶، شماره تماس: ۳۷۷۳۲۶۶۱

ایران بزم خلیبان معلم مجمع سمران
واحد ۱۲۵، شماره تماس: ۰۲۷۷۳۲۷۳۱

www.zein.ir

مؤسسه علم پژوهشی فقه و احکام

☎️📧📱f e g h h e v e l a y a t

شماره ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۰۳-۴۹-۵:۲

شابلہ دورہ: ۱-۴۷-۶۵۰۳-۶۳۲-۹۷۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

رقنامه:

شوان و نام پنداورنده:

شخصات اثر

نقصان ظاہری

_____ کی

طبعیت فہرست نوپسی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَقَدْ

السلامة العامة

ده بنسلی دیوی

بحارہ کتابتانی ملی

موسوی، سید ابراهیم، -

فروع توحید : تقریرات دروس تفسیر سورہ مبارکہ احزاب جنتی پر لفظ توحید

استاد محقق حاج سید ابراهیم موسوی / مقرر علیه فی الشکر گز

الم: دار زين العابدين، ١٤٤١ هـ - ٢٠٢٠ م - ١٣٩٨

ج

978-622-6503-47-1

..... ۱۱ رېال ج ۱: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۰۳-۴۸-۸ ۱۱ رېال ج ۲: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۰۳-۴۹-۵

2

كاتبه

المعارف

استاد محقق حاج سید ابراهیم موسوی

تفاسیر (سورہ توحید)

شکر گزار، علیہ صا، -

BPV-2/17

79V/1A

SAT 91A

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ بِحَقِّ سِرِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ

اللَّهُمَّ سَلِّمْ وَنَمِّمْ بِحَقِّ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا الْمُرْتَضَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَطَّانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِيُّ قَالَ
حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَرَارِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بَجْرٍ
الْأَهْوَاذِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ
جَهْهُورٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ بِلَالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ
عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَبْرِئِلَ عَنْ يَسَافَةَ عَنْ إِسْرَافِيلَ عَنْ اللَّوْجِ عَنْ
الْقَلَمِ قَالَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَلَا يَهْدِي عَنِّي بَنِي أَبِي طَالِبٍ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي
أَمِنَ مِنْ عَذَابِي».

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الصِّدِّيقَةِ فَاطِمَةَ الزَّكِيَّةِ حَبِيبَةِ حَبِيبِكَ وَنَبِيِّكَ وَأُمِّ أَحِبَائِكَ
وَأَصْفِيائِكَ الَّتِي أَنْتَجَبْتَهَا وَفَضَّلْتَهَا وَأَخْتَرْتَهَا عَلَى سَائِ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ كُنْ
الطَّالِبَ لَهَا مِمَّنْ ظَلَمَهَا وَأَسْتَحَفَّ بِحَقِّهَا وَكُنِ الثَّائِرَ اللَّهُمَّ سَلِّمْ إِلَيْهَا اللَّهُمَّ
وَكَمَا جَعَلْتَهَا أُمَّ أَيْمَةِ الْهُدَى وَحَلِيلَةَ صَاحِبِ الْبَوَاءِ وَالْكَرْبِ فَجَعَلْنَاكَ عِنْدَ الْبَلَاءِ
الْأَعْلَى فَصَلِّ عَلَيْهَا وَعَلَى أُمِّهَا خَدِيجَةَ الْكُبْرَى صَلَاةً تُكْرِمُهَا
وَجَهَّ أَبَاهَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَتُقَرِّبُهَا أَعْيُنَ
ذُرِّيَّتِهَا وَابْلَغُهُمْ عَنِّي فِي هَذِهِ السَّاعَةِ
أَفْضَلَ التَّحِيَّةِ وَالسَّلَامِ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذَا حُرَّتِ الْقُرَآنُ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
حِجَابًا مَسْتُورًا وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا
وَإِذَا ذُكِّرَتْ رَبِّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ بَلَّوْا عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
بِالْأَسْمِ الَّذِي بِهِ تُحْيِي وَتُمِيتُ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ وَتَمْنَعُ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ اللَّهُمَّ
مَنْ أَرَادَنَا بِسُوءٍ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِكَ فَأَعِدْ عَنَّا عَذَابَهُ وَأَصْمُمْ عَنَّا سَمْعَهُ وَأَشْغَلْ
عَنَّا قَلْبَهُ وَأَغْلُظْ عَنَّا يَدَهُ وَأَصْرِفْ عَنَّا كَلِمَتَهُ وَخُذْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ
خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَمِنْ تَحْتِهِ وَمِنْ فَوْقِهِ يَا ذَا الْحَلَالِ
وَالْإِكْرَامِ.

فهرست مطالب

مقدمه مُقَرَّر	۱۵
درس پانزدهم: خالق اشیاء و حقیقت شیئیت	۱۹
معنای جوار اطلاق شیء بر خالق اشیاء	۲۱
معنای رسوخ و علم	۳۱
روایات ناهی از تفکر در ذات خداوند سبحان	۳۲
درس شانزدهم: جمع مقامین تنزیه و تشبیه	۳۹
غایة الغایات توحید، جمع میان تنزیه و تشبیه	۴۱
بحثی اجمالی در حول تمایز احاطی	۴۲
تشبیه و تنزیه در آئینه روایات اهل بیت علیهم السلام	۴۴
تشبیه و تنزیه در بیان قرآن صامت و ناطق	۵۱
تشبیه و تنزیه در قالب قاعده بسیط الحقیقة	۵۳
حضور تامه حقیقت متعالیه	۵۵
حقیقت توحید، فوق تشبیه و تنزیه	۵۷
درس هفدهم: أسرار أسماء الحسنی	۶۱
اصل اصیل اسماء الله الحسنی	۶۳
حقیقت اسماء حسنی خداوند سبحان	۶۵
مقام منیع اسم الله در نظام تکوین و تشریع	۶۷

ولادت امام مجتبیٰ (علیه السلام)؛ تجلّی حقیقت اسماء الله الحُسنى	۶۸
مراتب معرفه الامام (علیه السلام)	۷۴
مراتب اسم و مسمّی، از دامنه لفظ تا قلّه تعین خارجی	۷۵
خزائن و مفاتح الغیب اسماء الهی	۷۹
امام حسن (علیه السلام)؛ مُحَقِّقُ الْأَسْمَاءِ دار تحقیق	۸۳
عظمت نام نامی امام مجتبیٰ (علیه السلام) در حدیث «اشتقاق»	۸۳
حاج و کریم بی نهایت امام مجتبیٰ (علیه السلام)	۹۰

درس هجدهم: کبریتِ اُحمرِ یقین ۹۵

مناصب اربعه توحیدیه	۹۷
تطبیق مناصب اربعه توحید بر عوالم وجود	۹۹
نور «یقین»؛ برزخ «علم» و «اطمینان»	۱۰۱
تنظیرات مناصب اربعه توحید بر مدار اعتبارات ثلاثه	۱۰۵
آثار و نتایج وصول به مرحله برد الیقین	۱۱۱
برد الیقین؛ مقام انحصاری حضرات معصومین (علیهم السلام)	۱۱۳

درس نوزدهم: مراتب وجودی انوار ساطعه ۱۱۹

جلوه ائمه (علیهم السلام) در عوالم چهارگانه	۱۲۱
مبانی نقلی و عقلی ظهور ائمه هدی (علیهم السلام) در عالم اجساد	۱۲۱
امتیازات جسمانی ائمه اطهار (علیهم السلام)	۱۲۹
اساس رؤیت جسمانیت عترت طاهره (علیهم السلام)	۱۳۷
تجلیات ائمه هدی (علیهم السلام) در عالم ارواح و انوار	۱۴۴
سیر نور اهل بیت (علیهم السلام) در موطن عالم کثرت و اشارات	۱۴۷
مقام هویت غیبیه الهیه	۱۵۲
مقام احدیت جمعی	۱۵۳
مقام واحدیت کبری	۱۵۴

۱۵۶.....	ظهور عالم امکان، از مقام واحدیت امام علیه السلام
۱۵۹.....	اسم اعظم؛ ریشه علم و قدرت معصومین علیهم السلام
۱۶۲.....	عظمت صاحب علم الکتاب
۱۶۵.....	نکات درایتی و فقه الحدیثی روایت مذکور
۱۷۸.....	مقامات اربعه حضرات ائمه معصوم علیهم السلام
۱۸۳.....	احاطه نفس معصومان علیهم السلام از عالم قدس جبروت

درس بیستم: مدارج هشت گانه توحید..... ۱۸۷

۱۸۹.....	کنز توحید؛ احب اشياء
۱۹۱.....	مدارج هشت گانه توحید
۱۹۲.....	۱. توحید در ذات
۱۹۷.....	تصوّر و تصدیق صحیح از وحدت وجود
۲۰۱.....	نظر «آیت الله خویی» رحمه الله حول وحدت وجود
۲۰۸.....	افاده رفیع «علامه شعرانی» رحمه الله در بیان وحدت وجود
۲۱۰.....	۲. توحید در صفات
۲۱۳.....	۳. توحید در اسماء
۲۱۶.....	۴. توحید در حکم
۲۱۸.....	۵. توحید در عبادت
۲۲۱.....	۶. توحید در عمل
۲۲۴.....	۷. توحید در فعل
۲۲۹.....	جایگاه ضرورت تکوینی و تشریعی، در نظام توحید افعالی
۲۳۳.....	ضرورت در دایره تکوینیّه
۲۳۵.....	ضرورت در دایره تشریعیّه
۲۴۰.....	۸. توحید در محبت
۲۴۱.....	حُب فی الله و بغض فی الله در روایات شریفه
۲۴۳.....	محبت برمدار جلال فاطمی

سید الشہداء علیؑ؛ علمدار توحید در محبت ۲۴۹

درس بیست و یکم: حقیقت علویہ و کتاب مکنون ۲۵۵

امیر المؤمنین علیؑ؛ اول مظلوم عالم ۲۵۷

صبر امیر المؤمنین علیؑ ۲۶۰

عظمت شہادت امیر مؤمنان علیؑ ۲۶۱

علیؑ؛ امام الحضور محضر الوہی ۲۶۲

توسل بہ روحانیت امیر المؤمنین علیؑ در شب ۲۱ ماہ «رمضان» ۲۶۳

معیت محمد بن قرقان و امیر مؤمنان علیؑ ۲۶۴

اتحاد و جدی قرآن و امیر مؤمنان علیؑ ۲۶۸

ولایت ائمہ طہرین علیہم السلام مدار و قطب قرآن کریم ۲۶۹

شرحی بر عنوان و مقام قطب ائمہ ہدی علیہم السلام ۲۷۱

ولایت علوی مبتدا و منتهای قرآن مجید ۲۷۷

قرآن و باطن علوی ۲۷۸

علیؑ؛ اذن اللہ الواعیۃ ۲۸۰

امیر مومنان علیؑ و استشمام رایحہ نبوت خاتم النبیین علیہ السلام ۲۸۲

حضرت علیؑ و مقام اسنتطاق قرآن ۲۸۴

عظمت و شکوہ قرآن مجید ۲۸۶

کتاب مکنون و مقام مطہرون ۲۸۷

سر مکتوم کتاب مکنون ۲۸۹

حقیقت فاطمیہ؛ مبداء و مرجع قرآن و ولایت علویہ ۲۹۱

تأثیر شہادت علیؑ بر ملک و ملکوت وجود ۲۹۵

درس بیست و دوم: «شب قدر»؛ ظرف نزول ولایت ۲۹۹

«شب قدر»؛ قلّہ رفیع دورہ سال ۳۰۱

نزول ولایت امیر المؤمنین علیؑ در «شب قدر» ۳۰۳

۳۰۶.....	حصن حصین ولایت علوی
۳۰۸.....	مراقبهُ «شب قدر»
۳۱۲.....	علت نزول ملائکه در «شب قدر»
۳۱۴.....	مقام ختمیه و اهمیت درک «شب قدر»
۳۱۶.....	آحاد رعیت و اعتراف به عدم توانایی ادراک «شب قدر»
۳۱۶.....	توسل به سیدالشهدا علیه السلام ؛ طریق وصول به حقیقت «شب قدر»
۳۱۸.....	دستورالعمل خاص «شب قدر»

درس بیست و سوم: تمکّن توحید حُبّی

۳۲۳.....	توحید حقیقی؛ منتهی الیه توحید ذاتی
۳۲۷.....	محبت؛ مبداء فرینش هستی
۳۲۸.....	آیه «شهادت» و مقام خورشید تابان
۳۳۲.....	نورانیت بلا تعین اسم علیه السلام ؛ علت محبت ذاتی خداوند متعال
۳۳۴.....	وجود استخلاق و استجنانی
۳۳۹.....	لزوم تصحیح تعلّق در سیرالی الله
۳۴۰.....	معراج عشق
۳۴۴.....	محبت؛ طریق وصول به مقام عشق عقیق
۳۴۹.....	اشتیاق در عبادات
۳۵۲.....	شهود حق؛ منتهی الیه محبت
۳۵۵.....	سید الشهداء علیه السلام ؛ طریق کسب محبت

درس بیست و چهارم: سیدالشهداء علیه السلام؛ علمدار توحید حُبّی

۳۶۱.....	ارتباط دین و محبت
۳۶۳.....	سوره «توحید»؛ مظهر محبت دوسویه خدا و انسان کامل
۳۶۵.....	شهود؛ جوهره عبادت
۳۶۶.....	فقه مقام شاهد و مشهود در کلام سید محمود رحمته الله علیه

۳۷۰	 اقسام عبادت در بیان سیدالشهدا (علیه السلام)
۳۷۲	 حریت حسینی
۳۷۴	 بهشت احرار
۳۷۶	 هوای نفسانی و وسوسه شیطانی؛ مانع عبادت شاکرانه
۳۷۸	 اقسام عبادت در بیان امیرالمؤمنین (علیه السلام)
۳۸۱	 بیانی در مقام شهادت الهی
۳۸۳	 سیدالشهدا (علیه السلام)؛ مالک مُلک شهود حق تعالی
۳۹۱	 تعبیر به احسان برای شهادت و مشهودیت
۳۹۳	 سیدالشهدا (علیه السلام)؛ صاحب مقام منیع احسان
۳۹۵	 ریشه و مصدر مقام احسان در اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) ...
۳۹۶	 برداشتی لطیف از آیه «احسان»
۳۹۷	 امام حسین (علیه السلام)؛ محبوب اسمائیان

درس بیست و پنجم: انسان کامل؛ ریشه شجره وجود ۴۰۱

۴۰۳	 اشتیاق؛ سیر حُبّی در قوس نزول وجود
۴۰۵	 حرکت حُبّی در عوالم وجود
۴۰۸	 فلسفه وجودی فیوضات و برکات معنوی
۴۰۸	 حرکت تسبیحیه
۴۱۰	 وجود مقدّس امام (علیه السلام)؛ محرّک حرکت هستی
۴۱۱	 انسان کامل؛ غایه الغایات حرکت وجودیه و ایجادیّه
۴۱۴	 عظمت انسان کامل به عنوان غرض نهایی آفرینش
۴۱۷	 نفوس مُستکفیه و مُکتفیه
۴۲۱	 انسان کامل؛ نقطه اتصال کثرات خلقیه به وحدت مطلقه
۴۲۵	 استغراق انسان کامل در عالم محبت
۴۲۷	 حلاوت خطاب الهی؛ رافع مشقت بندگی
۴۳۱	 جذبه محبت سیدالشهدا (علیه السلام) در اصحاب ایشان

نعمت توحد محبت حسینی ۴۳۴

درس بیست و ششم: عطش لقای دوست ۴۳۷

تطهیر قلب از ماسوی الله تعالی ۴۳۹

امیرمؤمنان (علیه السلام)؛ بت شکن ظاهر و باطن ۴۴۲

نظام علی معلولی معرفت، محبت و اطاعت ۴۴۴

تفاوت زیارت عارفانه و عاشقانه ۴۴۷

محبت خدا؛ لذیذترین نعمت بهشتی ۴۵۰

ایثار در راه محبوب؛ شرط محبت راستین ۴۵۳

آتش سوزان محبت ۴۵۵

نهایت بی نهایتی محبت ۴۵۸

قرب حسینی در آئینه ادب فارسی ۴۶۰

نفس مطمئنه در خون پییده ۴۶۳

درس بیست و هفتم: اسباب برم محبت ۴۶۷

محبت در مقام ثبوت و اثبات ۴۶۹

حب ذات؛ اولین و مهم ترین عامل محبت ۴۷۰

منیت ممدوح و مذموم انسانی ۴۷۱

ملایمت؛ منشاء حب ذاتی ۴۷۴

شعبه ولایت کلیه در نفس انسان ۴۷۶

بینونت وصفی و عزلی ۴۸۴

دومین سبب محبت؛ حب احسان ۴۸۸

سومین سبب محبت؛ حب محسن ۴۹۰

چهارمین سبب محبت؛ حب جمال ۴۹۲

پنجمین سبب محبت؛ حب مشاکلت ۴۹۵

درس بیست و هشتم: نور سیمای محبان ۴۹۹

- محبت در مقام اثبات ۵۰۱
- عظمت جناب «ابوبصیر» و قلت محبان صادق ۵۰۲
- اولین علامت محبت؛ شوق به مرگ و لقاء الله ۵۰۶
- خدمت و لقای فاطمی علیها السلام ۵۰۹
- خاتم پیمبران علیهم السلام؛ قائم به قرائت قرآن ۵۱۵
- علامت دوم محبت؛ صبر و رضا ۵۱۹
- مقام رضا، اعظم خصیصه نفس مطمئنه ۵۲۰
- صبر و شکیبایی نفس مطمئنه ۵۲۳
- علامت سوم محبت؛ دوام ذکر محبوب ۵۲۶
- علامت چهارم محبت؛ خدا در محبوب ۵۲۹
- علامت پنجم محبت؛ سحر خوری و شب زنده داری ۵۳۱
- فضیلت های بی کران نماز شب ۵۳۳
- سحرگاه؛ ظرف توسل به صدیقه کبری علیها السلام ۵۳۸
- تحصیل گوهر توحید از بارگاه قدس فاطمی علیها السلام ۵۴۰
- ارمغان عسکری علیه السلام ۵۴۴
- نماز شب نشسته ۵۴۷

فهرست منابع ۵۵۱

نمایه آیات قرآن کریم ۵۷۱

نمایه احادیث معصومین علیهم السلام ۵۸۰

مقدمهٔ مُقرر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 اُحْمَدُ لِلَّهِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ نَبِيِّ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ
 آلِ اللَّهِ سَيِّدَا بَقِيَّةِ اللَّهِ وَاللَّعْنُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَعْدَاءِ اللَّهِ

کتاب شریف و گهربار طرح نوشت، تقریرات درس تفسیر سورۀ مبارکۀ «اخلاص» مبتنی بر فقه المعارف، توسط مفتی متبحر، حکیم متألّ، فقیه اهل بیت (علیهم السلام)، حضرت استاد معظّم حاج آقا «موسوی» - آدام الله ظلّه الشّریف وجعلنی فداه - است، که مجلد اول و دوم آن در «رمضان» ۱۴۳۹ قمری مطابق با خرداد ماه ۱۳۹۷ شمسی، در حلقۀ شاگردان ایراد شده است. همانگونه که در جلد اول نیز گفته شد، این بیانات، پس از پیاد سازی و نگارش، توسط اعضای محترم مؤسّسۀ علمی پژوهشی «فقه ولایت»، تنظیم و با بیانات استاد، تطبیق مجدّد داده شده است. پس از آن، در مرحلۀ بعد، آیات و روایات مطروحه، مستند سازی شده و سپس متن مذکور، تقریر و تنقیح گشته است؛ و آخر الامر، جناب استاد، بازنگری کرده و مورد تأیید قرار داده اند.

تعداد دروس در ابتدا، ۲۳ درس بوده است، که پس از تقریر و بازنگری، به ۲۸ درس افزایش یافت؛ و به دلیل حجم بالا، در دو مجلد به چاپ

می‌رسد که هر جلد، ۱۴ درس را در بردارد و کتاب حاضر، مجلد دوم از این کتاب شریف است که به دوستان اران معارف ناب تشیع تقدیم می‌شود. در پایان از خداوند سبحان، طول عمر و عافیت استاد معظم حضرت حاج آقای موسوی - روحی له الفداء - را مسئلت دارم، تا این اثر گرانبها به سرانجام رسیده و طالبان و مشتاقان، از این مائده پرفایده، به نحو اکمل و اتم، متنعم گردند.

آمین یا رب العالمین

۲۰ شوال ۱۴۴۰ مطابق با سوم تیرماه ۱۳۹۸

قم مقدسه - علیرضا شکرگزار